

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในแง่ที่เป็นการแสวงหาความรู้ใหม่ (Originality) ซึ่งต้องตั้งอยู่บนฐานความจริงที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ (Empirical Evidence) เสมอ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามวิจัยหลักที่ตั้งไว้ในบทที่ 1 เกี่ยวกับการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว ปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการสวนยางพารารวมถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ในการแสวงหาความรู้เพื่อเข้าถึงกระบวนการที่เกิดขึ้นดังกล่าว มีฐานตั้งอยู่บนการวิเคราะห์สภาพความเป็นจริงทางสังคม ดังนั้นการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในกิจการสวนยางพารา : กรณีศึกษา ตำบลขุนซ่อง อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยจึงมีการกำหนดขั้นตอนในการวิจัยใน 5 กรณี ดังนี้

1. วิธีวิทยาการวิจัยแนวกรณีศึกษา
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การตรวจสอบข้อมูล
4. การบริหารงานวิจัยในภาคสนาม
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีวิทยาการวิจัยแนวกรณีศึกษา

วิธีวิทยาในการศึกษาการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในกิจการสวนยางพารา : กรณีศึกษา ตำบลขุนซ่อง อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพแนวกรณีศึกษา (Case Study Approach) โดยที่ผู้วิจัยเลือกตำบลเป็นหน่วยในการศึกษาการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว การที่ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีวิทยาการวิจัยแนวกรณีศึกษาที่ตำบลขุนซ่องอำเภอแก่งหางแมวจังหวัดจันทบุรี เป็นกรณีศึกษาที่จะช่วยตอบคำถามวิจัยหลักและวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ได้อย่างสมบูรณ์ ด้วยเหตุผลที่ว่าตำบลขุนซ่อง อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี เป็นแหล่งที่มีพัฒนาการด้านการผลิตยางพาราทดแทนการปลูกพืชไร่ การทำนาและการปลูกยูคาลิปตัสที่มีมาตั้งแต่ครั้งอดีตกาล อย่างไรก็ตามวิธีวิทยาการวิจัยแนวกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในกิจการสวนยางพารา : กรณีศึกษาตำบลขุนซ่อง อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ครั้งนี้ ผู้วิจัยมิได้ใช้กรณีศึกษาตำบลขุนซ่อง อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ในฐานะที่เป็นพื้นที่เศรษฐกิจการเกษตรแหล่งใหม่ แต่ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะใช้กรณีศึกษาตำบลขุนซ่อง ในฐานะซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีพัฒนาการใหม่ด้านการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ เช่น การเปลี่ยนด้านพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ยางพารา

และปาล์มน้ำมัน เป็นต้น การใช้แรงงานในการประกอบกิจการ ได้แก่ การใช้แรงงานภายในประเทศ และการใช้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น เพื่อสะท้อนคำถามวิจัยหลัก และการแสวงหาความจริงเพื่อนำไปสู่คำตอบตามวัตถุประสงค์ ให้เห็นภาพชัดเจนขึ้นในลักษณะของการศึกษาระณีเล็ก ๆ (Micro Level) ที่สามารถเป็นตัวแทนในการอธิบายเข้ากับกรณีใหญ่ ๆ (Macro Level) ได้ การใช้วิธีวิทยาแนวกรณีศึกษานี้จะช่วยทำให้ผู้วิจัย สามารถเจาะลึกถึงข้อมูลตลอดจนสามารถสืบค้นและรวบรวมรายละเอียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้ศึกษาเรื่องการบริหารแรงงานต่างด้าวในกิจการสวนยาง : กรณีศึกษาดำบลขุนซ่อง อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี ได้ดีกว่าวิธีวิทยากรณีอื่น ๆ

การเลือกกรณีศึกษา

การวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case-study Research) เป็นการศึกษาที่มุ่งเจาะลึกสาระในรายละเอียดตลอดช่วงเวลาของกรณีใดกรณีหนึ่งเกี่ยวกับปัจเจกชนหนึ่งคน กลุ่มหนึ่งกลุ่ม องค์การหนึ่งองค์การ ขบวนการทางสังคมหนึ่งขบวนการ เหตุการณ์หรือพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง วิธีวิทยาการวิจัยกรณีศึกษานี้มีประโยชน์เนื่องจากการเป็นการศึกษาที่ช่วยเชื่อมโยงข้อมูลในระดับจุลภาคไปสู่ระดับมหภาคโดยอาศัยตรรกะในเชิงอุปนัย (Inductive Logic) คือการสรุปจากรูปธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะไปสู่ข้อสรุปนามธรรมทั่วไป (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2555 : 172)

การเลือกกรณีศึกษาในรายงานวิจัยนี้ ใช้แนวคิดการเลือกตัวอย่างในเชิงคุณภาพ (Qualitative Sampling) มาเป็นหลัก การเลือกตัวอย่างเชิงคุณภาพในตรรกะในการกำหนดกรณีศึกษาที่เป็นตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive or Purposeful Sampling) กล่าวคือ เป็นการเลือกกรณีศึกษาที่ให้ข้อมูลมากพอสำหรับการศึกษาในเชิงลึก (Information - rich Case for Study in Depth) ซึ่งหมายความว่า เป็นกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยสามารถเรียนรู้ประเด็นต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อวัตถุประสงค์การวิจัย การเลือกตัวอย่างเชิงคุณภาพแตกต่างจากตรรกะในการกำหนดตัวอย่างเชิงปริมาณ (Quantitative Sampling) ที่มุ่งเลือกตัวอย่างให้มีความเป็นตัวแทนของประชากร (Representative of the Population) โดยใช้การสุ่มตัวอย่าง (Random of Probability Sampling) เพื่ออนุมานจากกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ไปสู่ประชากรที่กว้างขึ้น

ในการวิจัยเชิงคุณภาพที่เรียกว่า ทฤษฎีจากฐานราก (Grounded Theory) ทฤษฎีจากฐานรากเป็นการพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูลพรรณนาแบบเรื่องเล่า (Narrative Data) ที่ผ่านกระบวนการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและนำมาวิเคราะห์ในเชิงอุปนัย (Inductive Analysis) อันจะนำไปสู่การแสวงหาแบบแผนร่วมกัน การพัฒนาทฤษฎีจากฐานรากดังกล่าวตั้งอยู่หลักความสามารถในการโยกย้ายข้อสรุปเชิงทฤษฎี (Transferability) ซึ่งหมายถึงการนำข้อสรุปเชิงทฤษฎีแบบฐานรากจากผลการวิจัยเชิงอนุมานไปอนุมานจากบริบทพื้นที่วิจัยที่ทำอยู่สู่บริบทพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายกัน (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. 2555 : 175)

ในการเลือกตัวอย่างกรณีศึกษาแบบเจาะจงในงานวิจัยนี้ จะใช้กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างที่มีความหลากหลายกันมากที่สุด (Maximum Variation Sampling) การเลือกกรณีศึกษาที่ให้มีความหลากหลายดังกล่าว เป็นเลือกตัวอย่างเพื่อให้ได้ข้อมูลการวิจัยที่มีความแตกต่างกันมากที่สุดเพื่อผู้วิจัยจะสามารถสรุปเป็นแบบแผนที่มีร่วมกัน (Common Pattern) ในลักษณะที่เป็นนามธรรมตามแนวอนกล่าวคือ ในการเลือกกลุ่มกรณีศึกษาผู้ประกอบการสวนยางพาราในตำบลขุนซ่อง ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในเบื้องต้นพบว่า ผู้ประกอบการสวนยางพาราในตำบลขุนซ่องที่ใช้แรงงานต่างด้าวเป็นผู้ประกอบการสวนยางพาราที่มีแรงงานในสวนยางพาราตั้งแต่ 3 ครอบครัวยขึ้นไป การเลือกตัวอย่างกรณีศึกษาจึงเลือกโดยใช้จำนวนครอบครัวยของแรงงานในสถานประกอบการเป็นเกณฑ์ในกรณีศึกษาแบ่งเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

กรณีศึกษาที่ 1 ผู้ประกอบการกิจการสวนยางพาราที่มีแรงงานไม่เกิน 5 ครอบครัวยเป็นแรงงานต่างด้าวทั้งหมด เพื่อเป็นกรณีศึกษาให้ทราบถึงการได้มาของแรงงานต่างด้าวในกิจการสวนยางพาราและการบริหารจัดการในกิจการสวนยางพารา เพื่อนำมาสรุปเปรียบเทียบเกี่ยวกับการได้มาซึ่งแรงงานต่างด้าวและแนวทางการบริหารจัดการในกิจการสวนยางพาราของผู้ประกอบการ ว่าเป็นอย่างไร และเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

กรณีศึกษาที่ 2 ผู้ประกอบการกิจการสวนยางพาราที่มีแรงงานไม่เกิน 5 ครอบครัวยเป็นแรงงานต่างด้าวและแรงงานภายในประเทศ เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาให้ทราบถึงความต้องการของผู้ประกอบการสวนยางพารา ถึงปัจจัยสาเหตุให้เป็นที่ประจักษ์ว่า การตัดสินใจในการเลือกใช้แรงงานมีฐานคิดมาจากแนวทางใดบ้าง อีกทั้งจะเป็นการบ่งบอกให้ทราบว่า เหตุใดผู้ประกอบการในกิจการสวนยางจึงเลือกแรงงานที่มีความแตกต่างหลากหลาย เช่น การใช้เฉพาะแรงงานต่างด้าวหรือการจำกัดเฉพาะการใช้แรงงานภายในประเทศตลอดจน การใช้แรงงานผสมระหว่างแรงงานต่างด้าวร่วมกับแรงงานภายในประเทศ เป็นต้น

กรณีศึกษาที่ 3 ผู้ประกอบการกิจการสวนยางพาราที่มีแรงงานมากกว่า 5 ครอบครัวยเป็นแรงงานต่างด้าวผสมกับแรงงานภายในประเทศ เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาให้ทราบถึงปัจจัยในการเลือกแรงงานของผู้ประกอบการกิจการสวนยางพาราว่าแต่ละแห่งมีวิธีการเลือกสรรแรงงานให้เข้ามาในกิจการสวนยางพาราอย่างไร รวมถึงการบริหารจัดการแรงงานที่มีความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติ ว่ามีประเด็นใดที่ผู้ประกอบการให้ความสำคัญมากกว่ากันเพียงใด และประเด็นในการบริหารจัดการด้านสวัสดิการแรงงาน เช่น เงินเดือนค่าจ้าง ที่พักอาศัย โบนัส เป็นต้น

กรณีศึกษาที่ 4 ผู้ประกอบการกิจการสวนยางพาราที่มีแรงงานมากกว่า 5 ครอบครัวยเป็นแรงงานต่างด้าวทั้งหมด เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาให้ทราบถึงความต้องการของผู้ประกอบการกิจการสวนยางพาราที่ผู้วิจัยเลือกใช้การศึกษกรณีนี้ เพื่อมุ่งหวังที่จะศึกษาในประเด็นของการได้มาซึ่งแรงงานต่างด้าว

ว่ามีกระบวนการในการติดต่อประสานงาน รวมถึงการขอใบอนุญาตในการขอใช้แรงงานต่างด้าวอย่างไร ทั้งนี้ทั้งนั้นการใช้กรณีที่ 3 ของผู้วิจัยในครั้งนี้ มีเจตนาในการศึกษารวมไปถึงเรื่องของการบริหารแรงงานต่างด้าวในกิจการสวนยางพารา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเลือกโดยใช้เกณฑ์จำนวนครอบครัวของแรงงานในกิจการสวนยางพาราเพื่อแสดงให้เห็นถึงการได้มาของแรงงานในกิจการสวนยางพารา การบริหารจัดการแรงงานภายในสถานประกอบการ ช่องทางในการดำเนินการติดต่อแรงงานทั้งที่เป็นแรงงานต่างด้าวและแรงงานภายในประเทศรวมถึงข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการ สำหรับการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้เกิดความแม่นยำและเที่ยงตรง ภายใต้กระบวนการสำคัญใน 4 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตการณ์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสาร เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้เป็นการมุ่งรวบรวมข้อมูลจากเอกสารประเภท ได้แก่ เอกสารขั้นต้น และเอกสารชั้นรอง ดังนี้

1.1 เอกสารขั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ยังมิได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ผู้วิจัยถือว่าเป็นข้อมูลดิบ ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ เช่น เอกสารการประชุมกลุ่ม บันทึกการประชุม เอกสารทางราชการ หนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว เอกสารชั้นรองเหล่านี้ที่สำคัญ เช่น กฎหมาย กฎระเบียบ คำสั่ง ตำราทางวิชาการ บทความวิชาการ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการหรือไม่มีโครงสร้าง (Informal or Unstructured Interview) คือ มีเพียงคำถามวิจัยเป็นแนวสัมภาษณ์ในที่นี้จะมีผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อาวุโสที่รู้เรื่องเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยอย่างดี ได้แก่

2.1 พระครูสุวิมลศิริรักษ์ สถานภาพ เจ้าอาวาสวัดขุนซ่อง เจ้าคณะตำบล

2.2 นายไวย คะเชนทร์ สถานภาพ ผู้อาวุโสชุมชนตำบลขุนซ่อง

2.3 นายสุรพันธ์ สารชนะ สถานภาพ ผู้มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องวิจัยเป็นอย่างดี

3. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จะมุ่งรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ (Field Research) โดยการใช้แนวสัมภาษณ์เจาะลึกอาศัยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-informants) เป็นการสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งจากภาครัฐ

ภาคเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งการจะศึกษาข้อมูลเชิงลึกอันเกี่ยวกับการได้ประโยชน์ การเสียประโยชน์รวมถึงการทุจริตในรูปแบบและขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ จำเป็นต้องอาศัยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเท่านั้น โดยในขั้นตอนของการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มตัวแสดงรัฐ ซึ่งหมายถึงกลุ่มข้าราชการการเมือง และข้าราชการประจำ กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ ซึ่งหมายถึงกลุ่มตัวแทนผู้ประกอบการสวนยางพารา กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มธุรกิจ และกลุ่มนักกิจกรรมทางสังคม เป็นต้น สำหรับตัวแสดงที่ผู้วิจัยจะใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนั้น ปรากฏตามตารางข้างล่าง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แนวทางการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ต่อบุคคลในแต่ละสถานภาพ

รูปแบบการสัมภาษณ์	ตัวแสดง	หน่วยงาน
สัมภาษณ์แบบเจาะลึก สำหรับส่วนของตัว แสดงรัฐ	ข้าราชการฝ่าย การเมือง	- นายกองค้การบริหารส่วนตำบลขุนซ่อง - รองนายกองค้การบริหารส่วนตำบลขุนซ่อง - กำนันผู้ใหญ่บ้าน ตำบลขุนซ่อง
	ข้าราชการประจำ	- ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลขุนซ่อง - สำนักงานจัดหางานจังหวัด
สัมภาษณ์แบบเจาะลึก สำหรับส่วนของตัว แสดงที่ไม่ใช่รัฐ	ผู้ประกอบการสวน ยางพารา	- ตัวแทนผู้ประกอบการที่มีแรงงานไม่เกิน 5 ครอบครัวเป็นแรงงานต่างด้าวทั้งหมด
		- ตัวแทนผู้ประกอบการที่มีแรงงานไม่เกิน 5 ครอบครัวเป็นแรงงานต่างด้าวผสมแรงงาน ภายในประเทศ
	กลุ่มตัวแทนแรงงาน	- ตัวแทนผู้ประกอบการที่มีแรงงานไม่เกิน 10 ครอบครัวเป็นแรงงานต่างด้าวทั้งหมด
		- ตัวแทนผู้ประกอบการที่มีแรงงานไม่เกิน 10 ครอบครัวเป็นแรงงานต่างด้าวผสม แรงงานภายในประเทศ
	- ตัวแทนแรงงานต่างด้าว - ตัวแทนแรงงานในประเทศ	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รูปแบบการสัมภาษณ์	ตัวแสดง	หน่วยงาน
รูปแบบการสัมภาษณ์	ตัวแสดง	หน่วยงาน
	กลุ่มนักวิชาการและ นักกิจกรรมทางสังคม	- นักวิชาการที่ทำการติดตามศึกษาแรงงานใน ภาคเกษตรกรรมอย่างต่อเนื่อง - กลุ่มองค์กรนอกภาครัฐ (NGOs) ที่เกี่ยวข้อง หรือเคยทำการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับแรงงาน

4. การสังเกตการณ์ ความหมายของคำว่า “สังเกต” ในงานวิจัยนี้หมายถึง การเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นหรือปรากฏขึ้นอย่างเอาใจใส่และกำหนดไว้อย่างมีระเบียบวิธี เพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น การสังเกตเป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลที่เป็นการกระทำ กิริยาอาการหรือพฤติกรรมที่ผู้วิจัยสามารถใช้ประสาทสัมผัสในภาคสนาม และใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการรับรู้ทำความเข้าใจและจดบันทึกเป็นข้อมูลได้ การสังเกตการณ์ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้กับงานวิจัยเรื่องการบริหารแรงงานต่างด้าวในกิจการสวนยางพารา แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ด้วยการจำแนกตามบทบาทของผู้วิจัยในการลงพื้นที่คือ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ดังนี้

4.1 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) บางครั้งเรียกกันว่า การสังเกตภาคสนาม (Field Observation) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้วิจัยในฐานะผู้สังเกตการณ์เข้าไปร่วมกิจกรรมหรือเข้าไปใช้ชีวิตร่วมในกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ผู้วิจัยอาจแสดงตนเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือไม่แสดงตัวก็ได้ ผู้วิจัยไม่เพียงแต่รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มที่ศึกษาเท่านั้น หากแต่ยังเข้าร่วมกับกลุ่มหรือองค์กรที่ผู้วิจัยศึกษา ผู้วิจัยจะเข้าไปร่วมในกลุ่มที่ศึกษาเพื่อเข้าไปมีส่วนในการเรียนรู้ระดับต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมประชุม การตั้งประเด็นคำถาม การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมประกอบไปด้วยกระบวนการ 3 ชั้น คือ การสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก นอกเหนือไปจากการเฝ้าดูแล้วผู้วิจัยอาจที่จะซักถามบางสิ่งบางอย่างที่ไม่เข้าใจได้จากการสังเกตเพื่อเพิ่มเติมข้อมูลบางอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความหมายหรือสัญลักษณ์ การซักถามถือว่าการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ หลังจากนั้นจึงทำการจดบันทึกข้อมูลโดยละเอียด

4.2 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non – participant Observation) หมายถึง การสังเกตที่ผู้วิจัยจะเฝ้าสังเกตอยู่วนนอก กระทำตนเป็นบุคคลภายนอกโดยไม่เข้าไปร่วมทำกิจกรรม หรือใช้ชีวิตกับกลุ่มที่ศึกษา เช่น ประทานการประชุม ผู้ตัดสินใจหรือผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำหน้าที่ในการตัดสินใจซึ่งขาดเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ เป็นต้น แต่ผู้วิจัยจะหมั่นคอยสังเกตการณ์โดยตรงจากคน หรือกลุ่มต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ และบันทึกคำพูดหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมา โดยไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์หรือกิจกรรมนั้น ๆ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยนำมาใช้ครั้งนี้ สามารถเก็บข้อมูลในระยะเวลาที่สั้นกว่าและเปลืองทุนทรัพย์น้อยกว่าการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม แต่ไม่สามารถที่จะเก็บข้อมูลได้ละเอียดสมบูรณ์เท่าการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตามการสังเกตการณ์ทั้งสองประเภทนี้ต่างก็มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน กล่าวคือ เพื่อสังเกตพฤติกรรมและเหตุการณ์ที่สำคัญในด้านต่าง ๆ เพื่อหาความสัมพันธ์และความหมายของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่อยู่เบื้องหน้าและเบื้องหลัง ซึ่งผู้วิจัยจะเลือกใช้การสังเกตการณ์ที่ตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละบริบทเท่านั้น

นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือในการช่วยการสังเกตการณ์ภาคสนามอีกหลายอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพดี เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพดิจิทัล เป็นต้น ซึ่งอุปกรณ์ดังกล่าวช่วยให้ผู้วิจัยสามารถสังเกตซ้ำได้ และได้เก็บรายละเอียดที่ผู้วิจัยอาจมองข้ามไปในตอนแรก อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือในการช่วยสังเกตการณ์ ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ให้สัมภาษณ์แล้วเท่านั้น

การตรวจสอบข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ การตรวจสอบข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจะใช้หลักการสามเส้า (Triangulation) โดยวิธีการดังนี้

1. ตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลที่มีจุดยืนต่างกัน ในการวิจัยนี้จะใช้ผู้ให้ข้อมูล 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ประกอบการสวนยางพาราซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ต่อมาเป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงานทั้งที่เป็นแรงงานต่างด้าวและแรงงานระหว่างประเทศ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มข้าราชการสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ผู้มีหน้าที่ดูแลเรื่องแรงงานในสถานประกอบการ และกลุ่มสุดท้ายเป็นกลุ่มข้าราชการการเมืองที่มีอำนาจในการกำกับดูแลนโยบาย

2. การตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ในการวิจัยนี้จะใช้ข้อมูลจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และจากการสังเกตการณ์มาเปรียบเทียบ ว่าถ้าหากแหล่งข้อมูลที่ได้รับมานั้นแตกต่างกันไป หรือข้อมูลมาจากหลาย ๆ แหล่งจะมีความคลาดเคลื่อนหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบเปรียบเทียบความถูกต้องของข้อมูลว่าเหมือนกันหรือต่างกันมากน้อยเพียงใด

3. การตรวจสอบโดยการเก็บข้อมูลเดียวกันในเวลาที่แตกต่างกัน หมายถึงการอาศัยช่วงเวลา ที่เปลี่ยนแปลงไปมาเป็นเครื่องพิสูจน์ความจริง เช่น การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ ข้อมูลหลักเกี่ยวกับเรื่องการได้ประโยชน์ หรือการเสียประโยชน์จากแรงงานในสถานประกอบการ ผู้วิจัยอาจลงไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 ครั้ง ในช่วงเวลาที่ห่างกันประมาณ 2 สัปดาห์ หรือหนึ่งเดือน เป็นต้น เช่น สัมภาษณ์ครั้งแรกวันที่ 1 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 สัมภาษณ์ครั้งที่ 2 ประมาณวันที่ 15-30 ของเดือนเดียวกัน เป็นต้น แล้วนำมาเปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่าคงเส้นคงวาหรือ ขัดแย้งกัน

4. การตรวจสอบโดยการเก็บข้อมูลเดียวกันในสถานที่ต่างกัน หมายถึงการใช้ความแตกต่าง ด้านสถานที่มาเป็นเครื่องกำหนด อาทิ การสัมภาษณ์เรื่องราวเกี่ยวกับการบริหารจัดการแรงงานใน กิจการสวนยางพารา โดยผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักคนเดียวกัน เรื่องที่สัมภาษณ์ ก็เรื่องเดียวกัน แต่จะใช้สถานที่สัมภาษณ์ที่แตกต่างกัน เช่น ครั้งแรกไปขอสัมภาษณ์ที่ร้านอาหาร แห่งหนึ่ง และครั้งที่สองไปขอสัมภาษณ์ที่บ้านของผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นต้น แล้วนำมาพิจารณาว่า ข้อมูลที่ได้รับมาทั้งสองครั้งมีความคงเส้นคงวาหรือขัดแย้งกัน

การบริหารงานวิจัยในภาคสนาม

การบริหารงานวิจัยภาคในสนามของการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวใน กิจการสวนยางพารา : กรณีศึกษาตำบลขุนซ่อง อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรีนี้ หมายถึง การเก็บ รวบรวมข้อมูลและ/หรือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งให้ความสำคัญกับผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมถึง ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยจะรักษาระบบที่ดีของจิตวิญญาณนักวิจัยต่อการเก็บ รักษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ให้สัมภาษณ์ไว้เป็นความลับ การบริหารงานวิจัยในภาคสนามซึ่งผู้วิจัยหิ บมาไว้ในที่นี้ โดยที่ผู้วิจัยจะใช้ความพยายามเข้าถึงแหล่งข้อมูล ด้วยการอาศัยวิถีวิทยาการวิจัยแบบ กรณีศึกษา อันเป็นการสะท้อนเพื่อตอบโจทย์ในคำถามหลัก รวมถึงการสะท้อนให้เห็นถึงภาพการ บริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในกิจการสวนยางพารา จนถึงการหาความรู้มาตอบวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัย นำเสนอไว้ในบทที่ 1 การบริหารวิจัยในภาคสนามครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยแนวทางการบริหารงานวิจัยใน ภาคสนาม ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ (2555 : 175) โดยที่สามารถแบ่งขั้นตอน การทำงานออกได้ดังต่อไปนี้

1. การเข้าสู่ภาคสนาม (Gain Entry) ผู้วิจัยในฐานะที่เป็น “คนนอก” ของพื้นที่วิจัย ดังนั้น ก่อนเข้าสู่ภาคสนามที่ท้าววิจัย ผู้วิจัยทำการสำรวจภาพรวมของตำบลขุนซ่องที่ศึกษาและพื้นที่ใกล้เคียง เสียก่อนในเบื้องต้น ซึ่งอาจเรียกว่า การทัวร์ในงานวิจัย (Research Tour) หลังจากการสำรวจแบบทัวร์ ในงานวิจัยแล้ว ผู้วิจัยสรุปเป็นการทำลักษณะแผนที่ของพื้นที่วิจัย (Community Mapping) ในรูปแบบ ต่าง ๆ เช่น แผนที่ของหมู่บ้านในตำบลขุนซ่อง ตลอดจนเส้นทางการลำเลียงขนส่งยางพาราของเกษตรกร

2. การสร้างความไว้วางใจ (Build Rapport) ก่อนที่จะมีการเข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ ผู้วิจัยจะไปมาหาสู่และทำตัวให้สนิทสนมกับคนในพื้นที่วิจัย จนคนในพื้นที่วิจัยเกิดความไว้วางใจ ในการที่จะเข้าไปทำวิจัยในพื้นที่ได้ เนื่องจากการวิจัยในเชิงคุณภาพนั้นเป็นกระบวนการที่มีลักษณะ แบบคนค้นคนและให้ความสำคัญการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นตัวตนของพื้นที่ที่วิจัยหรือปัจเจกชน อันเป็นด้านที่มนุษย์ไม่ยอมเปิดเผยให้กับคนทั่วไป ถ้าไม่ใช่คนที่คนในพื้นที่นั้นจะไว้วางใจว่า ข้อมูลที่ให้ไปจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางชื่อเสียง หน้าตา หรือตำแหน่งหน้าที่

3. การฝังตัวในพื้นที่วิจัย (Take Resident) การฝังตัวในพื้นที่วิจัยเป็นการที่ผู้วิจัยเริ่มเก็บ รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ที่วิจัย ก่อนนำไปสู่การเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการ วิจัย ในการนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิเคราะห์พื้นที่ที่วิจัยตามที่ได้กล่าวก่อนหน้านี้นี้ โดยอาศัยการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ หรือการศึกษาเอกสารของพื้นที่ที่วิจัย การวิเคราะห์ชุมชนจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถ ตั้งคำถามในแนวการสัมภาษณ์หรือแนวสังเกตการณ์แบบมีโครงสร้างได้อย่างสอดคล้องกับความ เป็นจริงของพื้นที่ที่วิจัย การชาวบ้านให้ความไว้วางใจต่อผู้วิจัยด้วยเหตุต่าง ๆ เช่น หากชาวบ้าน หรือผู้ให้ข้อมูลหลักมีความรู้สึกเป็น “พวกกัน” ก็แสดงว่ามีความไว้วางใจสูง เป็นต้น กรณีดังกล่าว ผู้วิจัยได้เข้าไปฝังตัวอยู่ในพื้นที่ที่วิจัยกว่า 10 ปี ในรูปลักษณะของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา และนายหน้า ค้าที่ดินที่มีพื้นฐานเดิมในการสร้างความสนิทสนมกับชาวบ้านภายในชุมชนตำบลขุนช่องได้เป็น อย่างดี เป็นต้น (ยุทธการแบบสายสืบ-สายลับ)

4. ปฏิบัติการวิจัย (Involvement) ปฏิบัติการวิจัยในที่นี้ หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลในภาคสนาม ซึ่งกิจกรรมทั้งสองเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยตระหนักดีว่าจำเป็นต้องดำเนินงานควบคู่กันไปใน การวิจัยครั้งนี้ ปฏิบัติการวิจัยในภาคสนามดังกล่าวผู้วิจัยคำนึงถึงหลักปฏิบัติต่อไปนี้

4.1 การวางใจเป็นกลาง การวางใจเป็นกลางในที่นี้ หมายถึง การไม่นำตัวตนของผู้วิจัย อันได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติมาเป็นอุปสรรคต่อการทำความเข้าใจวัฒนธรรมของชาวบ้าน ในพื้นที่ที่วิจัยที่แตกต่างจากผู้วิจัย ซึ่งอาจใช้เทคนิคได้หลาย ๆ รูปแบบ เช่น การแอบจิตไม่ให้มีอคติ (Bracketing) เป็นต้น

4.2 การเปิดใจ หลังจากที่บ้านในในพื้นที่ที่วิจัยหรือผู้ให้ข้อมูลหลักไว้วางใจที่จะให้ข้อมูล ต่อผู้วิจัยแล้ว ผู้วิจัยพยายามสัมภาษณ์พูดคุยในเรื่องที่ตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัย แนวการสัมภาษณ์ บางเรื่องอาจเป็นเรื่องที่อ่อนไหวต่อความรู้สึก เช่น พฤติกรรมการทุจริตในเรื่องเกี่ยวกับการใช้แรงงาน เกือบ การได้รับผลประโยชน์ที่มีขอบด้วยกฎหมายจากแรงงานต่างด้าว เป็นต้น หัวข้อเหล่านี้ผู้วิจัย จะไม่พูดคุยได้ตรงไปตรงมา ดังนั้นจะต้องอาศัยเทคนิคในการเปิดใจ เพื่อให้ชาวบ้านพูดคุยเรื่องที่ อ่อนไหวต่อความรู้สึกได้ เช่น การพูดคุยเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่อ่อนไหวต่อความรู้สึกก็จะทำ ให้การสัมภาษณ์สามารถไปในทิศทางของหัวข้อวิจัยได้ เป็นต้น

4.3 การเจาะใจ การเจาะใจในที่นี้ หมายถึง เมื่อเปิดใจในเรื่องที่มีความอ่อนไหวต่อความรู้สึกแล้ว ผู้วิจัยนำการสนทนาลงลึกเข้าไปในรายละเอียดได้ เทคนิคที่ผู้วิจัยนำมาใช้เพื่อเจาะใจดังกล่าว เช่น การตะล่อม (Probing) หมายถึง การซักถามที่ล้วงเอาส่วนลึกของความคิดออกมาจากผู้ถูกสัมภาษณ์ในรายละเอียดหรือเหตุการณ์ที่อยู่เบื้องหลัง ดังนั้นบางโอกาสผู้วิจัยอาจจำเป็นต้องใช้วาทศิลป์ด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ การตั้งคำถามจากเหตุการณ์ที่สมมติขึ้น (Hypothetical Question) ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ตอบแสดงความเห็นผู้วิจัยอาจตั้งคำถามสิ่งที่ควรจะเป็นในเหตุการณ์ที่กำลังสัมภาษณ์คืออะไร เพื่อสร้างเงื่อนไขให้ผู้ตอบต้องเปรียบเทียบระหว่างสภาพที่เป็นอยู่จริงกับสภาพที่ควรจะเป็น เป็นต้น

4.4 การจดบันทึกข้อมูล (Note Taking) การจดบันทึกข้อมูลเปรียบเทียบเสมือนการจดบันทึกส่วนตัว (Diary) บันทึกข้อมูลในภาคสนาม (Field Note) ถือเป็นแหล่งข้อมูลแหล่งสำคัญที่ผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การที่ผู้วิจัยจะจดบันทึกอะไรนั้นขึ้นอยู่กับคำถามหลักของโจทย์วิจัย แนวการสัมภาษณ์หรือแนวการสังเกตการณ์ บันทึกที่ผู้วิจัยนำมาใช้มี 2 ชนิดคือ บันทึกย่อและบันทึกฉบับสมบูรณ์ บันทึกย่อคือสิ่งที่ผู้วิจัยจดขณะที่เก็บข้อมูลอยู่แต่ไม่อาจใช้เวลาจดได้อย่างเต็มที่เพราะสภาพการณ์ไม่เอื้ออำนวย อาจเป็นเพราะเวลาจำกัดหรือต้องหลีกเลี่ยงการจดข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลเห็น จึงจำเป็นต้องจดเฉพาะถ้อยคำสำคัญ หัวข้อหรือตัวเลขเท่าที่จำเป็น และวางแผนผังคร่าว ๆ เอาไว้ หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำบันทึกย่อเหล่านั้นมาเรียบเรียงใหม่เป็นบันทึกฉบับสมบูรณ์ โดยที่ผู้วิจัยจะไม่ทิ้งเวลาให้เนิ่นนานข้ามวันเพราะอาจทำให้ลืมข้อมูล นอกจากนั้นผู้วิจัยจะพยายามทำบันทึกให้เสร็จก่อนการเก็บข้อมูลครั้งใหม่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันข้อมูลปนเปกันยุ่งเหยิงหรือบิดเบือนได้โดยที่ไม่ได้ตั้งใจ บันทึกข้อมูลนี้จัดโดยมีการแบ่งแยกระหว่างส่วนที่เป็นข้อมูลกับส่วนที่เป็นความเห็นของผู้วิจัย โดยไม่ปะปนกัน ผู้วิจัยจะบรรยายเหตุการณ์หรือข้อมูลโดยละเอียดที่เก็บรวบรวมมาก่อน หลังจากนั้นจึงใส่ความเห็น การตีความ การสรุปหรือการโยงเข้าสู่กรอบแนวคิด ทฤษฎีโดยผู้วิจัยนำเสนอจะไว้ทีหลังโดยแยกจากกันเป็นคนละส่วน

4.5 การเข้าใจ การเข้าใจเป็นดัชนีชี้วัดที่สะท้อนถึงความสอดคล้องในการเก็บ และ/หรือ วิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นใดประเด็นหนึ่งของการวิจัย การเข้าใจเป็นภาวะที่ผู้วิจัยในฐานะคนนอกมีความรู้สึกต่อชาวบ้านของพื้นที่วิจัยในแบบที่เรียกว่า เอาใจเขามาใส่ใจเรา จนเกิดภาวะที่เราเรียกว่า การรู้จักชาวบ้าน

5. การถอนตัวจากพื้นที่วิจัย เป็นการยุติปฏิบัติการวิจัยในพื้นที่วิจัย เพื่อกลับมาเขียนรายงาน ผู้วิจัยจะถอนตัวจากพื้นที่วิจัยได้ต่อเมื่อผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจนได้ข้อสรุปชั่วคราว (Memo) ที่เป็นการตกผลึกทางความคิด ซึ่งอาจเรียกสถานการณ์ของการวิจัยนี้ว่า การอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) การสร้างข้อสรุปชั่วคราว (Memoing) คือ การนำความคิด

ที่ผู้วิจัยประมวลได้จากการทำดัชนีข้อมูล และเชื่อมโยงดัชนีนั้นเข้าด้วยกันแล้วลงมือเขียนเป็นประโยค หรือข้อความเชิงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะของดัชนี หรือข้อมูลที่ศึกษาและความเชื่อมโยงของ ดัชนีเหล่านี้

6. การคืนข้อมูลสู่ชุมชน เป็นการถือเอาความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้านหรือบุคคลผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียในพื้นที่ที่ทำกรวิจัยหรือที่เรียกว่า “คนใน” เป็นตัวตั้ง ดังนั้นเมื่อเขียนรายงานวิจัยฉบับร่าง เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำร่างดังกล่าวกลับไปพูดคุยกับบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้อีกครั้ง เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลและการยืนยันถึงผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพที่ใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ เป็นการตีความในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม โดยอาศัยกรอบการวิเคราะห์ของแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองและการ บริหารจัดการ ส่วนรูปแบบการวิเคราะห์ที่จะใช้เพื่อช่วยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยจะมีรูปแบบดังนี้

1. การจัดกลุ่มข้อมูล หมายถึง การจัดหมวดหมู่ที่สามารถเก็บรวบรวมมาได้ทั้งหมด เป็นการ จัดข้อมูลให้เป็นระบบ เพื่อให้เกิดความง่ายและสะดวกต่อการวิเคราะห์อย่างมีความเชื่อมโยงตลอดจน มีเหตุผลมีผล

2. การวิเคราะห์เชิงกระบวนการ หมายถึง การวิเคราะห์ขั้นตอนของกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความ เกี่ยวเนื่อง และสอดคล้องกันในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในกิจการสวนยางพารา เช่น การมีส่วนร่วมในการรับรู้ การแสดงความคิดเห็น การปรึกษาหารือ การตัดสินใจและการบริหารจัดการ ผลประโยชน์ต่าง ๆ อย่างเสมอภาคและเป็นธรรม เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเครือข่าย หมายถึง การจำแนกและอธิบายว่า กลุ่มคน ต่าง ๆ ในสังคมเขตพื้นที่ศึกษาวิจัย มีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีรูปแบบความสัมพันธ์อะไรบ้าง และในแต่ละรูปแบบเกิดขึ้นในบริบทเช่นใด เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเครือข่าย ซึ่งผู้วิจัยจะใช้วิเคราะห์ในรายงานวิจัยฉบับนี้ประกอบไปด้วย

3.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเครือข่ายแบบอุปถัมภ์ หมายถึง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ ระหว่างคนหรือกลุ่มคนที่มีฐานะไม่เท่าเทียมกัน โดยมีการแลกเปลี่ยน ผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ผู้อุปถัมภ์จะมีบทบาทเป็นผู้ให้การคุ้มครองและการอำนวยความสะดวก ตลอดจนดูแลผลประโยชน์แก่ผู้ใต้อุปถัมภ์ โดยจะต้องยึดถือค่านิยมแบบพระเดชพระคุณ ในขณะที่ ผู้ใต้อุปถัมภ์จะมีบทบาทในการรับใช้ผู้อุปถัมภ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การไปช่วยเดินเรื่องขอใบอนุญาต เป็นต้น ผู้ใต้อุปถัมภ์จะมีค่านิยมในแบบจงรักภักดี กตัญญูรู้บุญคุณคน

3.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเครือข่ายระหว่างกลุ่มและชนชั้นทางสังคมกลุ่ม และชนชั้นทางสังคมในที่นี้หมายถึง กลุ่มคนต่าง ๆ ที่เข้ามามีกิจกรรมร่วมกันอันเกี่ยวเชื่อมโยงกันกับข้อปฏิบัติในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในกิจการสวนยางพารา โดยตระหนักถึงอัตลักษณ์ การสมประโยชน์ร่วมกันและมีการจัดตั้งกลุ่ม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอย่างเป็นระบบ เช่น กลุ่มผู้ประกอบการกิจการสวนยางพารากับกลุ่มสหกรณ์ เป็นต้น ในขณะที่ชนชั้นทางสังคม หมายถึง กลุ่มคนที่มีตำแหน่งทางสังคมร่วมกันในทางการเมือง ทั้งนี้รวมไปถึงกลุ่มผู้นำทางสังคมที่ไม่เป็นทางการด้วย เช่น นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น หรือแม้กระทั่งในกระบวนการในการจัดหาแรงงานไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยการนำเข้าแรงงาน หรือการใช้แรงงานในกิจการสวนยางพารา เช่น ชนชั้นนายทุน หรือผู้ใช้แรงงาน เป็นต้น

3.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำและประชาชน ความสัมพันธ์ลักษณะนี้เกิดขึ้นในสังคมที่มีความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงินทอง ตำแหน่ง ยศ ลาก สถานภาพ หรือความรู้ ดังนั้นในสังคมจึงแบ่งออกเป็นคนออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ ชนชั้นนำ (Elite) คือ คนกลุ่มน้อยที่มีเงิน มีอำนาจ มีตำแหน่ง มีสถานภาพหรือความรู้มาก จนเป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจขึ้นมา นำในสังคม ในการนี้อาจเป็นได้ทั้งในรูปของนักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจการเมืองก็ได้ ในขณะที่ประชาชน (Mass) จะหมายถึง ประชาชนผู้คนส่วนใหญ่ ที่ไร้ซึ่งอำนาจและทรัพย์สินเงินทอง เนื่องจากขาดทรัพยากรดังกล่าว